

ȘCOALA NORMALĂ DE BĂIEȚI DIN CERNĂUȚI ÎN REFUGIU LA SIRET - JUD. RĂDĂUȚI. AMINTIRI.

Victor Dobrescu

Ocuparea prin ultimatum a nordului Bucovinei, plasei Herța și a Basarabiei de către Rusia Sovietică la 28 iunie 1940 a stârnit vii proteste în rândul profesorilor și elevilor Școlii normale din Cernăuți. În anul școlar 1940/1941, școala a fost transformată de către ocupanți în școală pedagogică cu limba de predare ucraineană. Majoritatea elevilor au rămas în teritoriul ocupat în mod samavolnic și au pierdut acest an școlar, în timp ce majoritatea profesorilor s-au refugiat în țară. Eliberarea orașului Cernăuți de către Armata a 3-a Română la 5 iulie 1941 a făcut posibilă reînceperea cursurilor la Școala normală la 1 septembrie 1941 sub conducerea conferențiarului universitar dr. Ipolit Tarnavski, care predă limba română și locuia în școală. Director adjunct a fost numit ing. agronom Ion Chiriță, care conducea practica agricolă și ferma școlii.

Profesorii școlii au fost: dr. Constantin Loghin - limba română, dr. Ilie Mandiuc - limba română, prof. Emilian Goraș - limba română, dr. Alois Grigorovici - istorie, Nicolae Cavulea - geografie, dr. Otto Tarnavski - geografie, Ion Nichiteanu - geografie, Georges Damanthon - limba franceză, Popescu Constantin - limba franceză, Petru Diaconu - matematici, Popa Aurel - matematici, I. Botez - matematici, Vasile Strejac - științe naturale, Scalat Vianora - științe fizico-chimice, Enescu Nicolae - pedagogie-psihologie, Nușfeleanu Ion - pedagogie-psihologie, Hrușcă Leon - desen-caligrafie, Gîscă Eugen - desen-caligrafie, Alexandru Zavulovici - muzică-vioară, Cuzmany Alexandru - gimnastică, Chiriță Ioan - științe agricole, preot Toma Gherasimescu - religie, Buba Petru - lucru manual, dr. Grigore Tăbăcaru - igienă, Bocancea C. - agronom fermă, Leca I. - pedagog, căpitan Grigoroșcuță I. - educație militară, Buzdugan I. - administrator, Brunievici Nicolae - portar, Țopa și Țurcanu - îngrijitori etc.

Profesorul Ilie Mandiuc publica în ziarul "Bucovina" nr.54/13 septembrie 1941, un articol îndemn: "Pentru refacerea și reconstrucția țării să ne smulgem din întineric și în mersul unui salt frenetic să năvălim la lumină cu fruntea fierbinte și pieptul înainte, să ne dăruim cu patimă acestei noi bătălii de dezrobire morală". În noiembrie 1942 prof. Ipolit Tarnavski a fost detașat la Muzeul Limbii Române din Sibiu, director fiind numit prof. Aloys Grigorovici, care predă istoria. În anul școlar 1943/1944 școala a fost militarizată. Cei 240 elevi formau un batalion condus de căpitanul Grigoroșcuță I. Aveam și uniformă de culoare bleu cu un triunghi portocaliu la guler.

În seara zilei de 18 martie 1944 pe la ora 23, clopotul școlii a sunat sinistru alarma. Ne-am adunat în careu în curte și directorul școlii ne-a anunțat consternat că Armata Sovietică - frontul 1 Ucrainean pornise ofensiva la 4 martie 1944 de la Uman cu lovitura principală spre Cernăuți - a ajuns la Nistru; școala își închidea activitatea, fiind caz de forță majoră. Toți elevii au fost promovați, iar a doua zi a avut loc capacitatea mică pentru admiterea în clasa a V-a și examenul de capacitate pentru învățători, ceilalți elevi plecând acasă îngrijorați de cele ce urmau să se întâmple.

La 25 martie 1944 școala a plecat în evacuare la Abrud, jud. Alba. Au plecat în refugiu cu școala, personalul administrativ, câțiva profesori printre care Ion Nichiteanu, Petru Diaconu,

Vasile Strejac și Ion Nușfeleanu, precum și grupul de elevi refugiați din nord-estul Ardealului și alții (printre care și subsemnatul). La 29 martie 1944, trupele sovietice au ocupat orașul Cernăuți și au reinstaurat puterea sovietică. Trenul cu care am călătorit a staționat mult prin gări (traijuri). În ziua de 3 aprilie 1944 am plecat din triajul gării de nord din București spre Transilvania, triaj care a fost bombardat a doua zi de aviația anglo-americană.

La 6 aprilie 1944, Școala a ajuns la destinație la Școala normală de băieți "Andrei Șaguna" din orașul Abrud, din inima munților Apuseni. Aici ne-am încadrat în programul școlii, continuând cursurile până la sfârșitul anului școlar. Directorul școlii era prof. Micu Ion "un bun român și gospodar". Aici a decedat prof. Diaconu Petru, căzând pe niște trepte din parcul școlii din iarna 1945. Autoritățile locale din Abrud s-au comportat omeneste cu noi, elevii refugiați, până la 1 decembrie 1944 când am fost convocați la comisariatul de poliție și ni s-a pus în vedere să ne prezentăm la Comisia de Control Sovietică (aliată) din Alba Iulia în vederea repatrierii în Uniunea Sovietică, conform art. 5 din Convenția de Armistițiu din 12 septembrie 1944. Noi ne-am sustras acestei obligații și ori de câte ori ne vizita poliția, ne ascundeam în tufișurile din spatele școlii de pe dealul Stiuțului. Dar într-o noapte din ultima decadă a lunii mai, poliția a înconjurat școala și ne-a reținut. Ziua participam la cursuri cu poliștii pe coridorul școlii, pentru încheierea situației pe trimestrul III al anului școlar 1944/1945, iar seara eram cazați la Comisariatul de poliție sub pază.

În ziua de 15 iunie 1945 am fost trimiși sub escortă polițienească la Comisie. De la Abrud la Zlatna am pornit pe jos noaptea cale de 33 km, iar dimineața am luat trenul de linie îngustă "Mocănița" de la Zlatna la Alba Iulia, unde am fost duși la Prefectură. Aici am fost prezentați la o comisie Româno-Sovietică unde ni s-au cerut documente doveditoare din care să rezulte că în anul 1940 am fost refugiați în țară. Ni s-a eliberat o dovadă că nu suntem cetățeni sovietici și nu aparținem repatrierii în Uniunea Sovietică, după ce lt.col. Marin, un basarabean trădător de neam și țară, ne-a înjurat de mamă pe motiv că nu dorim să ne reîntoarcem în locurile natale. Cei ce nu posedau documente doveditoare au fost reținuți și cazați la Hotelul Dacia, de unde urmau să fie repatriați. Cei mai mulți au abandonat bunurile ce le aveau acolo și au dispărut de la hotel (exemplul fraților Buzdugan din Basarabia). Astăzi se știe care a fost soarta celor ce au acceptat să se repatrieze, au fost deportați în Siberia de unde nu s-au mai întors.

După terminarea anului școlar 1944/1945, școala s-a întors din evacuare la Suceava, fiind cazați la Internatul "Vasile Cocărlă". Inițial, s-a intenționat ca școala noastră să se unifice cu Școala normală de fete din Gura Humorului, unde directoare era prof. Silvia Bălan, dar s-a renunțat. De aici, în octombrie 1945, școala a fost transferată la Siret, jud. Rădăuți, în localul fostului liceu cu gimnaziul comercial împreună. Aici școala a funcționat până la sfârșitul anului școlar 1946/1947, când a fost desființată din motive economice, dar și politice - înființarea Școlii pedagogice ucrainene. Examenul de capacitate l-am susținut la Școala normală de băieți "Alexandru Vlahuță" din Șendriceni, jud. Dorohoi. Arhiva școlii a fost depusă la Arhivele Statului din Suceava. Elevii din ciclul superior s-au împrăștiat ca potârnicile la diferite școli normale din țară, iar cei din ciclul inferior au plecat la diferite licee din apropiere. Astfel, la Școala normală din Caransebeș au plecat elevii Sandu Octavian, Bașniță Ion, Radu Florea și Bulat Ion; la Școala normală din Năsăud au plecat frații Valerian și George Galan, Cuciureanu Ion, Brădățeanu Ion, Secară Ion, Vasilovschi Visarion și Plăcintă Victor, alții s-au dus la Șendriceni - Dorohoi, sau Piatra Neamț.

La Siret a venit personalul administrativ, din personalul didactic prof. Vasile Strejac, agronomul Bocancea și institutorul Spănu Constantin, precum și elevii refugiați din nordul Bucovinei și Basarabia. Prof. Strejac s-a născut în suburbia Roșă (Cernăuți), care a urmat studiile în orașul natal devenind profesor în 1912, iar în perioada 1921-1947 a funcționat neîntrerupt ca profesor la Școala normală. A fost un savant în specialitatea sa și e păcat că a

avut parte de-o soartă atât de tristă. Aici prof. Strejac a paralizat parțial, umbla șchiop și s-a stins în mizerie, uitat de toți. Mormântul său și al prof. Zavulovici Alexandru se află în cimitirul central din Suceava.

Aici director la ambele școli era preotul Dușceac Gheorghe, care preda și religia. S-a născut la 9 ianuarie 1892 în satul Cupca, jud. Storoviineț. Școala populară a urmat-o în satul natal, iar gimnaziul superior și facultatea de teologie, la Cernăuți.

În 1911 a trecut examenul de maturitate, iar licența în teologie, în 1918; își începe activitatea didactică la Liceul din Siret în 1923. În 1944 este numit director la Gimnaziul comercial mixt din Siret, iar în 1945 și la Școala Normală de băieți întoarsă din evacuare. Purta reverendă și făcea politică liberală. A decedat la 3 martie 1950.

Ceilalți profesori au fost: Silvestru Zahorodnei - științe pedagogice, Vasile Strejac - științe naturale, dr. Gheorghe Cliveț - medicină, Ana Teleagă - geografie, Iacob Kamil - istorie, Aurora Martinescu - științe fizico-chimice, Mihai Cosmineanu - limba română, Frimet Sidonia - limba română, Parizer Edith - limba franceză, Erna Landmann - matematici, Ștefan Strătescu - educație fizică, Hildegard Tomașek - dreptul, Constantin Bocancea - științe agricole, Constantin Alexandru - muzică, Leon Scalat - cooperatie, Constantin Spănu - institutor, Mircea Dumbravă - pedagog, preot Ghiorghe Octavian - religie. Deși colectivul didactic de la Siret era modest în comparație cu cel de la Cernăuți în sensul că unii profesori aveau studii incomplete sau nu predaseră la ciclul liceal, totuși s-au străduit să fie la înălțimea chemării lor. Elevii însă s-au confruntat cu multe privațiuni materiale.

Ultima promoție de absolvenți a fost:

1. Alexa Ioan - Mălini, jud. Baia;
2. Andronic Ioan - Pârteștii de Jos, jud. Suceava;
3. Antioh Gheorghe - Hălăucești, jud. Roman;
4. Blănaru Mihai - orașul Suceava;
5. Bălan Constantin - Brusturi, jud. Baia;
6. Cordeleanu Victor - Chetroșița, jud. Bălți;
7. Dobrescu Victor - Prevorochia, jud. Cernăuți;
8. Iacob Ion - Fântânele, jud. Botoșani;
9. Levițchi Victor - Larga, jud. Hotin;
10. Paulencu Dumitru - Voloca, jud. Cernăuți;
11. Piuaru Ioan - Bunești, jud. Baia.

În toamna anului 1946, în preajma alegerilor parlamentare de la 19 noiembrie, situația la Siret era incertă. Grăniceri nu existau pe granița cu Uniunea Sovietică, centrul orașului era în ruină. Aproape zilnic aveau loc demonstrații și mitinguri ale populației evreiești cu drapele israeliene sau cuvântări ale agitatorilor ucraineni din balconul primăriei. Într-o zi de târg, țărani români din satele din jur, au defilat și ei cu steagul tricolor, dar acesta a fost smuls și rupt de un grup de huligani, care se aflau într-un camion, iar țăranii împrăștiați de poliție. Într-o zi am fost reținut pe stradă cu colegul Levițchi Victor de către un polițist și duși la comisariat pe motiv că purtam la rever insigne cu efigia regelui Mihai I. Am fost reținut o zi întreagă și obligați să dăm declarații cu motivația purtării acelor insigne.

Cu ocazia alegerilor din 19 noiembrie 1946 în prealabil am fost sfătuiți de conducerea școlii să votăm soarele, căci contrar nu vom beneficia de masă și casă la internatul școlii. Secția de votare se găsea în localul școlii noastre, iar la intrare se aflau saci cu nisip și un ostaș echipat de război cu o pușcă mitralieră în poziție de tragere. Am votat așa cum am fost sfătuiți, dar mai degrabă de frică decât de eventualele consecințe. Țăranii români din satele vecine, veniți la votare călări și cu steaguri tricolore, au fost împiedicați să voteze de către poliție și grupuri înarmate de comuniști, așa se explică rezultatele obținute de Frontul Național Democratic.

După 1 septembrie 1944, în localul Școlii Normale din Cernăuți de pe str. Mihai Eminescu nr. 15 (azi Maxim Gorki nr. 23) funcționează Școala internat nr. 1 cu profil pedagogic în limba ucraineană. Din 1956 s-a înființat și o secție de predare moldovenească. Pe fațada școlii se află fixată o placă memorială cu efigia prof. Osip Macovei. Printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri al Ucrainei din 13 august 1940 Școala pedagogică din Cernăuți și-a reluat activitatea. Începând cu anul școlar 1944/1945 și-a început activitatea secția școlară, care pregătește învățători cu limbile de predare ucraineană și moldovenească, cursuri fără frecvență, iar din 1946 și cursuri cu frecvență. În anul școlar 1957/1958 au luat ființă secțiile preșcolară și muzicală, cursuri de zi, iar din 1960 și cursuri fără frecvență la secția preșcolară, care pregătește educatoare. Prin hotărârea Radei Supreme a Ucrainei din 13 august 1990, Școlii pedagogice din Cernăuți i s-a atribuit numele scriitorului ucrainean Osip Macovei. În decurs de 54 de ani, școala a pregătit 12.596 învățători și educatoare din care 768 români, după cum urmează: 574 învățători, 67 educatoare, 27 la muzică, cursuri de zi și 99 învățători la cursurile fără frecvență.

Școala pedagogică din Cernăuți a dat absolvenți care ocupă funcții de răspundere în regiune ca: profesor Bauer M., inspector școlar general și adjunctul său Nichitovici C., precum și profesori ca Poclitar G., Ghitari R., Lupul G., Mânzul M., etc. Colectivul de cadre didactice cuprinde 150 profesori, dintre care se evidențiază profesorii metodiști: Gorda M., Maria Ivanciuc, Ștefan Lazarovici, Ungurean C., Ursuleac V., Bacinschi D., Petraș P. etc.

Dintre cei 10 directori care au funcționat în această perioadă, numai unul a fost de naționalitate română Dohotar A. în perioada 1966/1980. În 1980 a fost inaugurat Complexul Sportiv cu trei săli: de joc, gimnastică și antrenament general, dotate cu utilajul sportiv necesar. În 1991 s-a instituit un festival artistic anual intitulat "Ciocârlia Bucovineană" la care participă școlile pedagogice din Transcarpatia, Galiția și Podolia. Cu rezultate bune evoluează cele 4 ansambluri vocale, printre care "Mărțișor" condus de prof. Lucec I. Studenții cu voci frumoase sunt: Serghei Muntean, Dumitru Caulea, Natalia și Nadia Pascaru, Natalia Pitic etc. Chiar și cadrele didactice activează în corul școlii și în ansamblul vocal premiat la Tulcea în 1993.

În 1992 s-a înființat Muzeul de Tradiții Populare, Folclor și Istorie a Învățămintului din Bucovina, care a contribuit la cunoașterea regiunii. În planul de învățământ al școlii au fost incluse specializări noi ca: învățători de limbă străină, învățători de arte aplicate, coregrafie și ritmică, organizator de activități sportive. Aici studiază și elevi din România (26) și Republica Moldova (12). În 1992 s-a instituit bursa specială "Osip Macovei" de care au beneficiat și elevele Mihaela Schipor, Magdalena Stratulat și Livia Tudose. --

În cele 86 de școli generale cu limba de predare română din regiunea Cernăuți funcționează cadre didactice care au absolvit această școală, printre care merită să fie amintiți: Vasile Levițchi, Arcadie Suceveanu, Gheorghe Constantinovici, Vasile Bzovi, Emanuil Țintilă, Vasile Tovarnițchi, Silvia Nimigean, Marcu Bucătar, Eleonora Calmuschi, Mircea Lutic, Grigore Bostan, Vasile și Lucia Amarii, Ștefan Andronic, Dumitru Dimenciuc, Ilie Lucec, Gheorghe Cazacu etc. Printre continuatorii bunelor tradiții ale fostei Școli Normale de băieți din Cernăuți se numără profesoara Valentina Harabagiu - pedagogie, Iacob Gucovschi - matematici și Ilie Podeț - ed. Fizică. Din 1991 s-a înființat la Universitatea din Cernăuți Facultatea Pedagogică cu secțiile școlară, preșcolară și muzicală pentru absolvenții Școlii pedagogice din Cernăuți.

În concluzie, Școala Normală de băieți din Cernăuți se prezintă ca un organism plin de viață, fiind cea mai democratică școală normală din țară, cu mari posibilități de formare și afirmare a elevilor, activitatea desfășurându-se în ordine și cu simț de răspundere. Cea mai importantă realizare sunt cei circa 1485 învățători cu o temeinică pregătire profesională și culturală, care au absolvit școala în cei 99 de ani de funcționare, devotați și conștiincioși în

activitatea cu elevii și cu părinții lor, patrioți cu spirit de sacrificiu până la jertfa supremă pentru neam și țară.

Deoarece M. Grigoroviță în lucrarea *Învățământul în nordul Bucovinei (1775-1944)* E.D.P. București 1993, tratează superficial despre școlile normale din Cernăuți, semnez pentru documentare câteva lucrări tipărite și în manuscris:

1. Nicolae Simionovici, *Memoria învățământului românesc de pe plaiurile Sucevei (1774-1944)*, Bârlad 1973. Manuscrisul se găsește la Universitatea din Suceava și Liceul "Ștefan cel Mare" din Suceava;

2. Haralambie Burdujan și colectivul, *Momente din istoricul învățământului primar-normal din Bucovina (1774-1944)*. Manuscrisul se găsește la prof. Vasile Boca din comuna Botoșana, jud. Suceava;

3. George Galan *Scurt istoric al Școlii Normale din Cernăuți*, referat prezentat la 22 noiembrie 1991 la dezbaterile cu diaspora bucovineană;

4. M. Ivanciuc, *Școala Normală din Cernăuți - perioada contemporană*, în "Glasul Bucovinei" II, nr. 5/1995, pag. 99.